

Bożena Bassa

Prawo do życia nienaruszalnym prawem człowieka

Studia nad Rodziną 12/1-2 (22-23), 133-143

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bożena BASSA

PRAWO DO ŻYCIA NIENARUSZALNYM PRAWEM CZŁOWIEKA

1. Prawo przeciwko życiu

W ostatnich latach zagrożenia życia ludzkiego stają się coraz powszechniejsze i przyjmują zasięg globalny. Szczególnie nasilają się przestępstwa przeciw życiu u jego początków i w jego fazie końcowej. Współczesne państwa z jednej strony chlubią się gwarantowaniem ochrony praw człowieka, a z drugiej strony ich prawodawstwa aprobują i ustanawiają różnego rodzaju pseudo-prawa, godzące bezpośrednio w życie ludzkie. Liczne państwa wprowadziły ustawy, które usprawiedliwiają zabicie istoty ludzkiej w okresie jej życia płodowego. Wprowadzają także ustawy zezwalające na eutanazję¹. Nawet sama teść prawa do życia, która wydaje się oczywista, w rzeczywistości nie jest określona jednoznacznie. W zależności od przyjętych systemów wartości, koncepcji człowieka, koncepcji życia, określonych warunków – także politycznych i ekonomicznych, nadaje się mu różny sens. Co prawda, prawo do życia jest proklamowane przez wszystkie międzynarodowe akty ochrony praw człowieka i wszystkie te dokumenty uznają konieczność prawnej ochrony prawa do życia. Jednak nie wypowiadają się one wyraźnie co do tego, czy proklamowane w nich prawo do życia przysługuje człowiekowi od poczęcia aż do naturalnej śmierci². Ten brak precyzyjnego określenia staje się przyczyną dowolnych interpretacji prawnej ochrony prawa do życia oraz w związku z tym, wielu nadużyć, w postaci wyłączenia życia pewnych kategorii osób spod ochrony prawa. Sprawia to, że prawo, które powinno bronić

¹ Por. G.B. Sala, Ciągłość i nowość w nauczaniu *Evangelium vitae*, w: Jan Paweł II, *Evangelium vitae*. Tekst i komentarze, red. T. Styczeń, Lublin 1999, s. 289.

² Por. A. Grześkowiak, Zagadnienia prawnokarnej ochrony dziecka poczętego w pracach Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1990-1991, Szczecin 1994, s. 14-15.

życia wszystkich ludzi staje się prawem przeciwko życiu pewnych grup osób. Te przestępstwa przeciwko życiu traktowane są jako przejaw osobistej wolności i autentyczne prawa jednostki. W rzeczywistości tego typu „prawo” jest bezprawiem pod osłoną instytucji prawa. Bezprawie to tworzy swoistą kulturę absurdu, która jest kulturą śmieci. Kulturę tę charakteryzuje zafalszowanie istoty prawa, polegające na tym, że na mocy prawa stanowionego wyjmuje się spod jego ochrony tych, którzy jako niewinni są zabijani, jednocześnie ochraniając, a nawet wspomagając tych, którzy zabijają. Legalizowaniem bezprawia – państwo jako prawodawczy podmiot – zafalszowuje samo siebie³. Prawo legalizujące zbijanie człowieka prowadzi do przemiany świadomości ludzi wobec zamachów na ludzkie życie. Jan Paweł II dostrzega ten niebezpieczny mechanizm, gdy pisze: „w świadomości zbiorowej te zamachy na życie tracą stopniowo charakter «przestępstwa» i w paradoksalny sposób zyskują status «prawa» do tego stopnia, że żąda się uznania ich pełnej legalności przez państwo” (EV 11).

2. Prawo do życia podstawowym prawem osoby ludzkiej

„Prawa człowieka” obejmują takie uprawnienia należne człowiekowi, które wypływają z samej jego natury, a nie z czynników zewnętrznych wobec tej natury, na przykład z ustaleń prawa pozytywnego. Są one prawami wrodzonymi, to znaczy takimi, których nie ustanowiło żadne państwo, ani żadna instancja prawodawcza. Są prawami niezbywalnymi, czyli takimi, których nie może znieść żadne państwo, a nawet sam podmiot nie może się ich zrzec z ważnym skutkiem prawnym. Ponadto, charakteryzuje je nienaruszalność – ich nieprzestrzeganie stanowi poważne wykroczenie moralne. Cechą charakterystyczną tych praw jest także korelacja między uprawnieniami i obowiązkami, które służą ich realizacji. Podmiotem tych praw jest każda osoba ludzka. Natomiast podmiotem zobowiązań jest państwo i jego organy, każdy człowiek wobec drugiego człowieka oraz sam podmiot uprawnień. Państwo nie nadaje, nie uchyla i nie zmienia treści tych praw. Prawa te powinny zostać potwierdzone w prawie pozytywnym, a naruszające je działania powinny być zdecydowanie zabronione⁴.

Katolicka nauka społeczna wymienia trzy generacje praw człowieka: prawa wolnościowe, prawa społeczne i prawa solidarnościowe. Wszystkie te pra-

³ Por. T. Styczeń, Wyzwania kultury śmierci – wolność i prawo, za czy przeciw życiu?, w: Rodzina: źródło życia i szkoła miłości, red. D. Kornas-Bieła, lublin 2001, s. 35-37.

⁴ Por. J. Seifert, Antropologia praw człowieka, „Ethos” 1999, nr 1-2, s. 136-139; por. H. Skorowski, Problematyka praw człowieka, Warszawa 2005, s. 19-30.

wa należne osobie ludzkiej stanowią nierozzerwalną jedność, są niepodzielne, wszystkie muszą być jej zagwarantowane. Wśród tych niezbywalnych i nienaruszalnych praw, na pierwszym miejscu sytuuje się prawo do życia – jako prawo najbardziej podstawowe i fundamentalne. Jest to prawo ontologicznie pierwsze w stosunku do wszystkich innych praw podmiotowych osoby ludzkiej, warunkujące możliwość korzystania z wszystkich innych praw⁵. Jan Paweł II zalicza życie ludzkie do podstawowych wartości ludzkich i moralnych. Jest ono dobrem podstawowym⁶, gdyż stanowi warunek realizacji wszystkich innych dóbr. Prawo do życia przysługuje każdej osobie ludzkiej we wszystkich fazach jej rozwoju, od momentu poczęcia aż do naturalnej śmierci oraz we wszystkich warunkach, czyli niezależnie od tego czy jest ona zdrowa czy chora, w pełni sprawna czy upośledzona, niezależnie od jej sytuacji ekonomicznej (por. ChL 38). Prawo to obejmuje prawo do narodzenia oraz prawo do istnienia aż do naturalnej śmierci – dopóki człowiek istnieje ma prawo żyć. Jako prawo fundamentalne przysługuje człowiekowi z natury, państwo tego typu prawa nie nadaje, lecz je tylko uznaje. Przysługuje ono ludziom jako ludziom, a więc nie na mocy jakichś drugorzędnych cech, które inni mieliby prawo określać⁷. W najgłębszej swej treści prawo to wyraża nieykonalność życia ludzkiego.

Prawo do życia jest proklamowane przez wszystkie międzynarodowe akty ochrony praw człowieka. Wszystkie te akty uznają konieczność prawnej ochrony prawa do życia. Jednak akty te nie wypowiadają się wyraźnie co do tego, czy proklamowane w nich prawo do życia przysługuje człowiekowi od

---

⁵ Prawo do życia zajmuje uprzywilejowaną pozycję we wszystkich deklaracjach i kartach praw człowieka. Np. *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka* z 10.12.1948 r. w art. 3 stwierdza, że „każdy człowiek ma prawo do życia, do wolności i bezpieczeństwa”, natomiast *Konwencja ochrony praw człowieka i wolności podstawowych* z 4.11.1950 r. w art. 2 mówi, że „prawo każdej osoby do życia jest chronione przez ustawy prawne”.

⁶ Dobro to Bóg daje ludziom i zadaje. Nikt go nie może zniszczyć. „Osobowa godność jest niezniszczalną własnością każdej ludzkiej istoty [...] jednostki absolutnie nie można sprowadzić do tego, co mogłoby ją zmiażdżyć i unicestwić w anonimowości kolektywu, instytucji, struktury czy systemu. Osoba w swojej indywidualności nie jest numerem, ogniwem łańcucha ani trybem systemu” (ChL 37).

⁷ „Państwo, które uzurpuje sobie tytuł do decydowania o tym, kto jest, a kto nie jest, podmiotem praw, które – w konsekwencji – przyznaje jednym moc gwałcenia podstawowego prawa do życia drugim [...] proklamuje przez to prymat prawa siły nad siłą prawa” (J. Ratzinger, *Życie fundamentalną wartością i nienaruszalnym prawem człowieka*, „Ethos” 1989, nr 1, s. 20).

poczęcia, czy od urodzenia i od jakiego momentu życia ludzkiego prawo to powinno wkraczać z ochroną prawa do życia.

3. Podstawa normatywna prawa do życia

Pojęcie podstawy normatywnej oznacza fundament w swej treści normatywny, który jest źródłem i najgłębszym uzasadnieniem praw człowieka, i który także decyduje o specyficznych właściwościach tych praw. Uzasadnieniem praw osoby jest norma niezależna od jakiejkolwiek władzy ustawodawczej. Natomiast prawa osoby są uprzednie i nadrzędne w odniesieniu do tej władzy⁸. Myśl społeczna Kościoła za podstawę normatywną praw osoby uznaje godność człowieka. Godność i wielkość każdego człowieka jest czymś pierwotnym, nie wymaga potwierdzenia ze strony jakiejkolwiek instancji ludzkiej. Osobista godność jest najcenniejszym dobrem człowieka, który dzięki niej przewyższa swoją wartością cały świat materialny. Wartość człowieka wynika nie z tego co „ma”, ale z tego, kim „jest” (por. ChL 37). Godność życia ludzkiego jest pełna i do końca zrozumiała, jeśli rozważana jest w odniesieniu do Boga, jeśli jest rozumiana jako *sacrum*, jako coś, co stanowi dla człowieka tajemnicę i jest przez niego nienaruszalne. Godność tę potwierdził Jezus Chrystus przez swoje wcielenie i przywrócił przez akt swego odkupienia. To właśnie odkupienie nadało człowiekowi ostateczną godność i sens istnienia w świecie (por. RH 8-10). Godność człowieka stanowi podstawę więzi między ludźmi i bliskości jednego człowieka w stosunku do drugiego. Jest to bliskość otyczna, pozwalająca w każdym innym człowieku widzieć „bliźniego” i domagająca się, aby do każdego bez wyjątku człowieka odnosić się z szacunkiem należnym osobie ludzkiej. Takie patrzyenie na człowieka, choć nieobecne wielu światopoglądom filozoficznym i religiom, jest szczególnie właściwe chrześcijaństwu⁹.

Godność osoby ludzkiej, stanowi mocny fundament ładu społecznego i praw ludzkich. Pełna ochrona godności osoby wymaga zagwarantowania człowiekowi wszystkich praw. Stanowią one nierozdzielną jedność i całość, wszystkie w jednakowym stopniu są należne osobie. Przysługujące osobie ludzkiej uprawnienia są nienaruszalne i niezbywalne, przysługują wszystkim ludziom bez wyjątku. W tym kontekście prawo do życia nie może oznaczać

⁸ Por. H. Waśkiewicz, Prawa człowieka. Pojęcie, historia, ChS 1978, nr 63-64, s. 25.

⁹ Por. S. Olejnik, Dar wezwania, odpowiedzialność. Życie i współzycie między ludzkie. Teologia Moralna, t. 6, Warszawa 1990, s. 167-168.

prawa człowieka do dysponowania życiem niezależnie od Dawcy i Pana życia, nie może oznaczać prawa do śmierci, zadawanej przez człowieka.

Ponieważ człowiek stworzony przez Boga i odkupiony przez Chrystusa jest drogą Kościoła (por. RH 14), Kościół w swoim nauczaniu niezmiennie stoi na straży tego podstawowego prawa, jakim jest prawo do życia¹⁰ oraz domaga się, by od momentu poczęcia życie ludzkie było szanowane w sposób absolutny¹¹. W perspektywie religijnej prawo do życia jest prawem nadprzyrodzonym, bowiem życie należy do Boga. Jan Paweł II w swoim nauczaniu wielokrotnie wskazywał, że władzę nad życiem człowieka posiada tylko Bóg, jest ono „darem zazdrośnie strzeżonym w rękach Ojca” (EV 32). Bóg bowiem stwarzając człowieka, „udziela coś z Siebie stworzeniu”, życie ludzkie jest „w świecie objawieniem Boga, znakiem Jego obecności, śladem Jego chwały” (EV 34), dlatego nie może być ono policzone między rzeczy tego świata¹². W perspektywie etyczno-filozoficznej respektowanie tego prawa jest podstawowym zabezpieczeniem dobra osoby ludzkiej. Uznanie prawa do życia, które jest „święte i nienaruszalne” (EV 81) stanowi fundament współżycia między ludźmi i istnienia wspólnoty (por. EV 2). Prawo stanowione powinno uwzględniać transcendentny wymiar człowieka. Najtrwalszym fundamentem wszelkiego prawa, które strzeże nietykalności i wolności człowieka jest fakt, że został on stworzony na obraz i podobieństwo Boże¹³.

---

¹⁰ „Absolutna nienaruszalność niewinnego życia ludzkiego jest prawdą moralną bezpośrednio wynikającą z nauczania Pisma Świętego, niezmiennie uznawaną przez Tradycję Kościoła i jednomyślnie głoszoną przez jego Magisterium. Ta jednomyślność jest oczywistym owocem owego «nadprzyrodzonego zmysłu wiary» wzbudzonego i umacnianego przez Ducha Świętego, który chroni od błędu Lud Boży, gdy ujawnia on swą powszechną zgodność w sprawach wiary i obyczajów” (KK 12).

¹¹ „Nietykalność osoby, będąca odzwierciedleniem nietykalności samego Boga, wyraża się przede wszystkim i w sposób zasadniczy w nietykalności ludzkiego życia” (ChL 38).

¹² Podstawą teologiczną interpretacji praw osoby ludzkiej jest fakt stworzenia człowieka na obraz i podobieństwo Boże oraz przymierze zawarte przez Boga z ludem wybranym. Wypełnianie prawa wymaga szacunku i czci okazanych Bogu przez wierność przykazaniom Dekalogu. Zachowanie przymierza jest możliwe na drodze nieustannego nawracania serca ludzkiego (por. Jer 31,31-39; Ez 36).

¹³ Jan Paweł II, Nienaruszalne prawa istoty ludzkiej, w: *W trosce o życie*, red. K. Szczygieł, Tarnów 1998, s. 286. K. Wojtyła pisał: „Istnienie prawa wskazuje zawsze na prawodawcę. Prawo pisane na prawodawcę – człowieka, prawo nie pisane, ale zawarte w samej naturze człowieka i świata, na prawodawcę ponad człowiekiem.

Jan Paweł II mówiąc o prawie człowieka do życia odwołuje się także do prawa naturalnego. Głoszona przez Niego prawda o moralnych aspektach życia ludzkiego ma w swoim fundamentalnym wymiarze oparcie w porządku naturalnym oraz w świadomościowych intuicjach moralnych poszczególnych ludzi lub całych społeczeństw. Papież stwierdza, że „każdy człowiek szczerze otwarty na prawdę i dobro może rozpoznać w prawie naturalnym [...] świętość życia ludzkiego od poczęcia aż do kresu” (EV 2). Prawo to zapisane jest w sercu każdego człowieka. Stanowi ono zarazem „integralny składnik Prawa Chrystusowego na tej samej zasadzie, na której porządek stworzenia stanowi wewnętrzny składnik porządku Zbawienia. Prawo naturalne jako wewnętrzna prawda człowieczeństwa, zostało w Chrystusie na nowo «stworzone», potwierdzone i doprowadzone do pełni, a tym samym obdarzone nowym autorytetem: Chrystus domaga się bowiem jego respektowania powagą największego przykazania miłości, a Kościół Chrystusowy głosi, naucza i interpretuje prawo naturalne powagą swego nieomylnego Magisterium”¹⁴.

Dla Jana Pawła II życie ludzkie jest fundamentalną wartością zakorzenioną w godności człowieka, jedynego stworzenia, które – w odróżnieniu od wszystkich innych w widzialnym świecie – jest osobą, istotą zarazem cielesną i duchową, obdarzoną inteligencją i wolnością, powołaną do życia nieśmiertelnego i nadprzyrodzonego. Dotyczy to każdego człowieka i życia ludzkiego w każdym stadium. Wszelkie przejawy braku absolutnego poszanowania życia są zagrożeniem dla samych fundamentów ludzkiego współżycia, demokracji i prawdziwego pokoju¹⁵. Stąd apel Papieża o solidarność z życiem oraz o powszechną mobilizację sumień i wspólny wysiłek etyczny, aby „wprowadzić w czyn wielką strategię obrony życia” (EV 95). W Liście apostolskim *Novo millennio ineunte*, wśród najpilniejszych wyzwań stojących przed ludzkością na progu trzeciego tysiąclecia Papież wymienia troskę o poszanowanie życia każdej istoty ludzkiej od poczęcia aż do naturalnego kresu, zaliczając ją do praktyki miłosierdzia (por. NMI 51).

Człowiek nie jest właścicielem życia, a jedynie tylko otrzymuje je w użytkowanie. Jan Paweł II mówi, że „życie zostaje powierzone człowiekowi jako skarb, którego nie wolno mu roztrwonić, jako talent do wykorzystania. Człowiek musi się z niego rozliczyć przed swoim Panem” (EV 52). Człowiek

---

[...] Pierwszy akt prawodawczy wystąpił w parze ze stworzeniem” (tenże, *Elementarz etyczny*, Wrocław 2000, s. 52-53).

¹⁴ J. Bajda, *W obronie życia ludzkiego: prawo naturalne a prawo objawione*, w: *Medycyna i prawo: za czy przeciw życiu*, red. E. Sgreccia, T. Styczeń, J. Gula, C. Ritter, Lublin 1999, s. 211-212.

¹⁵ Por. Jan Paweł II, *Ewangelia życia*, L'OR 1995, nr 5, s. 40.

może tylko dysponować swoim życiem w kierunku realizacji powołania określonego przez Boga. Wartość życia, które zostaje człowiekowi powierzone ma charakter unikalny, niepowtarzalny, posiada moralną godność związaną z faktem człowieczeństwa¹⁶. Boskie panowanie nad życiem jest fundamentem i gwarancją prawa do życia. Prawa tego nie należy rozumieć jako władzy nad życiem, ale jako prawo do życia z ludzką godnością oraz gwarancję i ochronę tego fundamentalnego, pierwotnego i nienaruszalnego dobra. Posiadaczem tego prawa jest człowiek, niezależnie od fazy swojego życia, czyli od momentu poczęcia aż do naturalnej śmierci (por. KPSZ 46). *Katechizm Kościoła Katolickiego* podkreśla, że „Życie ludzkie od chwili poczęcia powinno być szanowane i chronione w sposób absolutny. Już od pierwszej chwili swego istnienia istota ludzka powinna mieć przyznane prawa osoby, wśród nich nienaruszalne prawo każdej niewinnej istoty do życia” (KKK 2270).

Życie, które Bóg powierza człowiekowi „nosi w sobie niezatarty zapis swojej prawdy. Człowiek przyjmując dar Boży powinien dążyć do zachowania życia w tej prawdzie, która należy do samej istoty życia” (EV 48). Prawda życia zostaje objawiona przez Boże przykazania. Słowo Boże wskazuje kierunek, w którym powinno zmierzać życie, aby uszanować swoją prawdę i zachować godność. Nie tylko piąte przykazanie, odnoszące się bezpośrednio do zachowania życia, zapewnia jego ochronę, ale prawo jako całość służy jego obronie ponieważ objawia prawdę, w której życie odnajduje pełne znaczenie (por. EV 48). Kard. J. Ratzinger dokonując prezentacji encykliki Jana Pawła II *Evangelium vitae* powiedział: „świadomość świętości ludzkiego życia danego nam nie jako rzecz, którą możemy swobodnie dysponować, ale jako dar, którego mamy wiernie strzec, należy do moralnego dziedzictwa ludzkości. Ta świadomość nie wszędzie zachowała tę samą czystość i głębię, ale jej jądro nigdy nie zostało do końca zagubione. Mamy tu do czynienia z tym, co Bóg wpisał w serce każdego człowieka”¹⁷. Przykazania stają się dla człowieka drogą jego życia. Wyrażają troskę Boga o człowieka. Życie może zachować swoją pełnię wyłącznie wtedy, gdy pozostawać będzie w relacji do dobra – dobro z kolei należy do istoty przykazań Bożych, czyli „prawa życia” (por. Syr 17,11). Wierność „Słowu życia” i przestrzeganie Prawa Bożego sprawia, że człowiek może przynosić owoce życia. Prawo Boże stojące na straży życia i jego nienaruszalności Papież nazywa „świętym Prawem” (EV 52). Jest to zarazem przykazanie, „którego nie można nigdy oddzielać od miłości Boga” (EV 52). Na mocy przykazania „nie zabijaj” chrześcijanin wezwany jest do

¹⁶ Por. H. Niemiec, *Eutanazja a opieka paliatywna*, Lublin 1996, s. 76-77.

¹⁷ J. Ratzinger, *Nienaruszalność życia ludzkiego w świetle encykliki Evangelium vitae*, L'ORpol 1995, nr 5, s. 48.

„szanowania, kochania i wspierania życia każdego brata, stosownie do wymogów i wymiarów miłości, jaką Bóg okazał w Jezusie Chrystusie” (EV 77).

4. Prawo człowieka do życia przed urodzeniem

Pod względem prawa do życia każda niewinna istota ludzka jest absolutnie równa wszystkim innym. Ta równość stanowi podstawę wszystkich relacji społecznych, które zasługują na to miano tylko wtedy, gdy oparte są na prawdzie i sprawiedliwości oraz uznają i bronią każdego człowieka jako osoby (por. EV 57).

Ważnym zagadnieniem związanym z fundamentalnym prawem człowieka, jakie stanowi jego życie jest problem człowieczeństwa istoty, która powstaje z połączenia się ludzkich komórek rozrodczych oraz jej moralnych praw. Dane embriologii pokazują, że od momentu połączenia się gamet mamy do czynienia z nową, odrębną od organizmu matki, istotą ludzką. Od chwili poczęcia embriion stanowi ontologicznie nowy organizm biologiczny i indywidualne rozwijające się życie ludzkie. W chwili poczęcia nowy byt natychmiast i autonomicznie rozpoczyna swój własny cykl życiowy. Pomimo, że przechodzi on poszczególne stadia rozwojowe posiada swoją niezmienną tożsamość. Tym, co determinuje jedność kierunku rozwojowego oraz gwarantuje trwałą jedność podmiotu w trakcie całego procesu rozwoju jest kod genetyczny. Określa on nie tylko przynależność embriionu do „rodzaju ludzkiego”, ale także specyficzne cechy i indywidualne właściwości rozwijającej się istoty ludzkiej¹⁸. Precyzyjnie steruje on rozwojem poprzez poszczególne stadia embriogenezy, aż do wykształcenia struktur cielesnych, które pozwolą dziecku się narodzić. Czyli, od momentu poczęcia istnieje życie człowieka z realną możliwością wzrostu i rozwoju, z możliwością osiągnięcia fizycznej doskonałości¹⁹.

Struktura genetyczna, która indywidualizuje zygotę, jednocześnie czyni ją niezależnym od wszystkich innych organizmów podmiotem. Tak więc każdy embriion od chwili poczęcia otrzymuje własną identyczność, indywidualność i jednostkowość. Ta biologiczna indywidualizacja nowej osoby ludzkiej jest równocześnie jej indywidualizacją w znaczeniu metafizycznym. Jan Paweł II interpretuje biologiczny genotyp człowieka jako rzeczywistość, która „po

---

¹⁸ Por. R. Otowicz, *Etyka życia*, Kraków 1998, s. 176-179.

¹⁹ Por. A. Katolo, *Embriion ludzki – osoba czy rzecz?*, Lublin – Sandomierz 2000, s. 44.

części wyraża kondycję człowieka, jako istoty, której Bóg pragnął dla niej samej, gdy powołał ją do istnienia za pośrednictwem jej rodziców”²⁰.

Oprócz kryterium biologiczno-genetycznego, innym kryterium opowiadającym się za człowieczeństwem człowieka od momentu poczęcia jest kryterium ciągłości szlaku rozwojowego osoby ludzkiej w stadium prenatalnym. Ponieważ każdy organizm powtarza rozwój każdej jednostki swojego gatunku i realizuje przypisany mu szlak rozwojowy, możemy przewidzieć dokładnie jego stan w każdym momencie życia. Kiedy zygota jest ukonstytuowana należy się spodziewać określonej serii zmian. Każdy następny etap rozwoju i różnicowania będzie oznaczał także powiększenie możliwości całego systemu, jaki stanowi embrion, chociaż możliwości poszczególnych jego części składowych będą coraz bardziej zawężone. Zarodek w ten sposób rozpoczyna niepowtarzalną drogę życia, zmierzając ku celowi. Ta droga życia oraz jego cel splatają się z drogami i celami życia wszystkich ludzi²¹.

Zdolność embrionu do rozwoju będąca przejawem jego aktywności sprawia, że nienarodzony człowiek stopniowo nabywa nowe cechy, nie tracąc swego statusu ontologicznego. Fakt ten wypływa z samej natury istnienia. Ponieważ embrion ludzki stanowi żywy organizm ludzki wykazujący stopniowo cechy osoby ludzkiej, przysługują mu wszystkie prawa należne osobie ludzkiej²².

Stwierdzenie indywidualności biologicznej i niepowtarzalności ludzkiego embrionu prowadzi do uznania jego statusu osobowego jako podmiotu fundamentalnych praw ludzkich. Jedynym warunkiem bycia podmiotem tych praw jest bycie człowiekiem²³. Uznanie osobowego statusu embrionu ludzkiego jest prawem wspomagającym podstawowe prawo człowieka do życia. Prawo to chroni wszystkie inne osobowe uprawnienia embrionu poprzez uznanie

---

²⁰ Jan Paweł II, *Badania naukowe i bioetyka, W trosce o życie*, dz. cyt., s. 44. Oznacza to, że moment pojawienia się zindywidualizowanego podmiotu ludzkiego, a więc i animacji związany jest z kodem genetycznym. Nauka potwierdza biologiczną indywidualizację zygoty od momentu jej poczęcia, która stanowi wystarczającą podstawę do przyjęcia tezy o animacji równoczesnej (por. R. Otowicz, *Etyka życia*, dz. cyt., s. 178-180).

²¹ J. de Dios Vial Correa, *Embrion ludzki jako organizm i jako ktoś spośród nas*, w: *Medycyna i prawo: za czy przeciw życiu?*, dz. cyt., s. 67-68; por. M. Machinek, *Spór o status ludzkiego embrionu*, Olsztyn 2007, s. 84-85.

²² Por. A. Katolo, *Embrion ludzki – osoba czy rzecz?*, dz. cyt., s. 39.

²³ „Życie ludzkie jest dziś uznawane za pierwotną i podstawową wartość przez wszystkie karty praw człowieka. [...] Każdy przedstawiciel rodzaju ludzkiego jest osobą”. *Papieska Akademia Życia, Deklaracja z 21 czerwca 1994 r.*, n. 42.

w nim podmiotu od momentu poczęcia. Przekreśla ono wszelkie próby definiowania dziecka poczętego jako „preembrionu”, „osoby potencjalnej” czy „materiału biologicznego”²⁴. Potwierdzeniem tego prawa ze strony magisterium Kościoła jest sformułowanie zawarte w Instrukcji *Donum vitae*, że „istota ludzka winna być szanowana – jako osoba – od pierwszej chwili swego istnienia” (DV I,1).

Do podstawowych praw człowieka, wynikających bezpośrednio z prawa do życia, należy prawo do integralności fizycznej oraz genetycznej, a także prawo do nietykalności natury biologicznej człowieka poczętego. Godność życia implikuje jego nietykalność w znaczeniu nienaruszalności jego osobowej integralności fizycznej.

Poszanowanie życia nienarodzonego i uznanie prawa człowieka poczętego do życia jest przejawem etycznej wrażliwości człowieka na wartości osobowe i miarą stopnia humanizacji życia społecznego. Obrona życia ludzkiego jest wymogiem prawa naturalnego, które jest tak powszechne, jak powszechna jest jedna natura ludzka. A. Grześkowiak pisze: „Prawo do życia, które przysługuje każdej ludzkiej istocie, oparte musi być na zasadzie równości. [...] Nie ma życia ludzkiego bardziej lub mniej wartego ochrony prawnokarnej. Każdy człowiek jest równy w swoim prawie do życia, które bieg zaczyna od poczęcia i każde życie od poczęcia jest równe, a tym samym każde życie człowieka od poczęcia winno być chronione prawem karnym”²⁵.

Życie ludzkie będące fundamentalnym warunkiem istnienia ludzkości, powinno być chronione bezwzględnie i bezwarunkowo od chwili poczęcia wszelkimi możliwymi sposobami. Zapewnienie skutecznej ochrony prawnej życia ludzkiego należy do podstawowych obowiązków każdego państwa. Ochrona prawna dziecka poczętego powinna być zagwarantowana przez ustanowienie wszelkich środków prawnych koniecznych do zabezpieczenia jego praw. Powinno tę ochronę zapewnić prawo konstytucyjne, a także prawo cywilne i karne. Problem uregulowania pozycji prawnej dziecka poczęte-

---

²⁴ Por. R. Otowicz, *Etyka życia*, dz. cyt., s. 201. Jan Paweł II podkreśla: „Ludzki embrion ma pewne fundamentalne prawa, to znaczy przysługują mu konstytucyjne uprawnienia niezbędne do tego, aby jego przyrodzona aktywność jako istoty mogła się rozwijać zgodnie z zasadą, która kieruje jego życiem. [...] Norma prawna powinna zwłaszcza określić status prawny embrionu jako podmiotu praw, uznając niezaprzeczalny fakt biologiczny, wskazujący na wartości, których nie można ignorować ani na płaszczyźnie moralnej, ani na płaszczyźnie prawnej” (tenże, *Nienaruszalne prawa istoty ludzkiej*, w: *W trosce o życie*, dz. cyt., s. 286).

²⁵ A. Grześkowiak, *Zagadnienia prawnokarnej ochrony dziecka poczętego w pracach Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1990-1991*, dz. cyt., s. 18.

go jest aktualny, w prawie polskim nie określono, że życie ludzkie powinno być chronione²⁶. Rozwiązania prawne odnoszące się do prenatalnej fazy życia ludzkiego mają szczególne znaczenie, ponieważ unormowania zawarte w przepisach prawa decydują w dużym stopniu o całokształcie praktycznych odniesień wobec dzieci poczętych.

Bożena Bassa: The right to life as an inviolable right of man

Human rights are entitlements due to a man, which ensue from his very nature. The State does not grant these rights, it only recognizes them. They are inalienable and inviolable. Among these rights – the right to life is the primary and fundamental right. The justification of this particular right lies in the law of God and in the dignity of the human person. The concern for the respect for the life of every human individual from conception until natural death is one of the most urgent challenges faced by the human race.

---

²⁶ S. Sadowska, Status prawny dziecka poczętego w świetle uregulowań ustaw „aborcyjnych”, Konstytucji RP i aktów prawa międzynarodowego, „Ethos” 2003, nr 1-2, s. 322-323.